

ФИЛОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGY SCIENCES

Жамгырчиева Г.Т.

КЕСИПТИК АНГЛИС ТИЛИН ОКУТУУНУН КЭЭ БИР МАСЕЛЕЛЕРИ

Жамгырчиева Г.Т.

**НЕКОТОРЫЕ ЗАДАЧИ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА**

G.T. Zhamgyrchieva

SOME PROBLEMS OF TEACHING ENGLISH FOR PROFESSIONAL PURPOSES

УДК: 811.11

Замандын талабына ылайык ишкердик менен шугулданууда англис тилин жогорку деңгээлде билүү айрыкча талап кылынат. Ар бир иштин өзүнө жараша кесиптик англис тили үйрөтүлөт. Бул макалада тил үйрөнүүчүлөргө окутулуучу кесиптик англис тилинин окутуу методикасынын кээ бир маселелери каралат.

Негизги сөздөр: кесиптик англис тили, тил үйрөнүүчү, окутуу методикасы, кесиптик терминдер.

В современном мире изучение английского языка занимает важное место и является важным компонентом в профессиональной подготовке специалистов разных отраслей. Сферы профессиональной деятельности настоятельно требуют решения задачи формировать у студентов такие компоненты коммуникативной компетенции, которые были бы востребованы при работе по специальности. В данной статье рассматриваются некоторые задачи преподавания английского языка в профессиональных целях.

Ключевые слова: профессиональный английский язык, методика преподавания, изучающий язык, профессиональные термины.

In the modern world the English language is an important component in the professional training of specialists in different industries. Areas of professional activities require the solution of the problem of forming students' communicative competence components which are required for work in the specialty. This article discusses some problems of teaching English for professional purposes.

Key words: professional English, teaching method, language learner, professional terms.

Өнүккөн мамлекеттер өткөн кылымдын 60-70-жылдарында эле кесиптик англис тилин окутуу керек экендигин белгилеп, ишке ашыра башташкан. Ал эми биздин мамлекетте бул маселеге жакынкы жылдардан бери көңүл бөлүнүп келе жатат. Учурдагы эл аралык интеграциянын өнүгүшү жана ар кандай тармакта иштеген ишкерлердин өз ара байланышуусунда англис тили негизги орунду ээлейт.

Кесиптик тилди окутуу студенттин тандаган кесибине жараша төмөндөгү багыттарда жүргүзүлөт: илим, техника, ишкердик, экономика, коомдук илимдер жана маданият. Англис тилди жалпы жонунан

окутуу - бул студенттерди бөтөн тилдүүлөр менен карым катнашка үйрөтүү, ал эми кесиптик тилди үйрөтүү – бул же тигил кесиптин өзүнүн өзгөчөлүгүнө жараша окуу, жазуу, сүйлөө жана угуу өнөрлөрүн тил үйрөнүүчүнүн талабына ылайык, окуу жайдын жана мамлекеттик билим берүү стандартынын негизинде өздөштүрүү болуп эсептелет.

Кесиптик тил деп биз жалпы элдик тилден айырмаланып бир жамаатка таандык болгон же ушул топко керектелүүчү спецификалык мааниси бар шарттуу сөздөр же туюнтмаларды түшүнөбүз. Кесиптик тилди окутуудагы өзгөчөлүк бул тилдин тез-тез жаңыланып тургандыгы. Глобалдашуу ааламында өнөктөштөрдүн бири-бири менен мамилесинде ортолук жаны терминдер пайда болот. Мындай көрүнүш өзгөчө алып-сатуу чөйрөсүндө товардын сырткы түзүлүшү аркылуу алармандын көңүлүн буруу үчүн колдонулат. Мисалы косметикалык заттар менен шугулданган ишканалар жараян багытында улам-улам жаны терминдерди колдонушат, ошондуктан тил үйрөнүүчүлөргө салттуу кесиптик сөздөрдөн башка жаны терминдерди да кошуп үйрөтүү керек.

Бир максатты көздөгөн англис тилин үйрөнүүгө муктаждык төмөндөгүдөй өбөлгөлөрдөн улам келип чыгат:

- бүткүл дүйнө жүзүндөгү экономикалык глобалдашуудагы англис тилинин орду;
- мамлекеттер аралык чек аралардын ортосунда эркин жүрүү, өнүккөн өлкөлөрдөгү жумушчу күчүнүн жетишсиздиги;
- экономиканын өйдө-төмөн абалы жана ага жараша кесиптик кайра даярдоо муктаждыгы;
- эмгек рыногундагы жаны кесиптердин (life coach, home nurse, community nurse, registered nurse, sales manager, material movers, physician's assistant, software engineer, fitness trainer, database administrator, veterinary technician, dental hygienist, programmer analyst, teacher in special education, marketing officer ж.б.) талап кылынуусу; илимий лингвистиканын, грамматикалык каражаттардын жана кесиптик терминдердин өсүшү;

- англис тилинин эл аралык байланышта ортолук тил катарында колдонулушу.

Кесиптик тил деп биз жалпы элдик тилден айырмаланып бир жамаатка таандык болгон же ушул топко керектелүүчү спецификалык мааниси бар шарттуу сөздөр же туюнтмаларды түшүнөбүз. Кесиптик тилди окутууда өзгөчөлүк бул тилдин тез-тез жаңыланып тургандыгы. Глобалдашуу ааламында өнөктөштөрдүн бири-бири менен мамилесинде ортолук жаны терминдер пайда болот. Мындай көрүнүш өзгөчө алып-сатуу чөйрөсүндө товардын сырткы түзүлүшү аркылуу алармандын көңүлүн буруу үчүн колдонулат. Мисалы косметикалык заттар менен шугулданган ишканалар жараян багытында улам-улам жаны терминдерди ойлоп табышат, ошондуктан тил үйрөнүүчүлөргө салттуу кесиптик сөздөрдөн башка жаны терминдерди да кошуп үйрөтүү керек.

Бир сөз менен айтканда салтка ылайык өтүлүп жүргөн методикадан бул кесиптик тилди үйрөтүү методикасы кескин түрдө айырмаланат. Албетте студент, магистрант же курстун катышуучусу кесиптик тилди үйрөнүш үчүн базалык англис тилин (Pre-intermediate, Intermediate, жок дегенде Elementary English) билүүсү шарт. Эгерде тил үйрөнүүчү англис тилинде Агата Кристини оригиналда окуп же ВВСни угуп түшүнгөнү менен ишкердик чөйрөдө таптакыр башка лексикалык сөз байлыктары керек болот. Кесиптик тилди үйрөтүүдө тил үйрөнүүчүлөрдү билим деңгээлине жана кесиптин түрүнө жараша тайпаларга бөлүп окутуу натыйжалуу болот деп эсептейбиз. Ал эми мугалим тарабынан окуу план-программалары кесиптин түрүнө жараша атайын иштеп чыгууну талап кылат.

Көпчүлүк учурда аудиторияда бир эле мугалим тил билүүчү болуп, ал эми окуучулар пассивдүү катарга кирип калат. Ушундай көрүнүштү жок кылыш үчүн сабактын ар кандай формада болуусу жакшы өбөлгө түзөт деп ойлойбуз. Заманбап мультимедиялык каражаттар бизге эң сонун тил чөйрөсүн түзүп берет. Scure, e-mail аркылуу досторду таап, тил алып жүрүүчүлөр менен тынбай сүйлөшүп, кат жазышуу жана атайын сайттардан сабак алуу эң сонун нерсе. Дагы бир көңүл бөлүүчү нерсе бул окуучунун өз алдынча иштөөсү. Аудиториялык сабактан тышкары тил үйрөнүүчү төмөндөгүдөй тапшырмаларды аткаруусу керек:

а) өтүлгөн сабакты бышыктоо: аудиторияда тапшырмага берилген оозеки, жазуу иштерин жасоо жана тесттик түрдө алган билимин текшерүү

б) чыгармачылык иштер: мугалим тарабынан берилген темалардын негизинде эссе жана реферат жазуу, өтө чоң эмес көлөмдөгү доклад даярдоо, кроссворд түзүү, ситуациялык диалог, монолог айтуу ж.б.

Педагогикалык практикада төмөндөгүдөй терминдерди колдонуу негизделет:

- information processing (тил- маалымат берүү каражаты)

- content learning (окутуунун негизин кесиптик тил материалы түзөт)

- context learning (тилди өздөштүрүү турмуш-тиричилик жагынан эмес, кесиптик контексте болот)

- activity theory (тилди өздөштүрүү сүйлөшүү гана болбостон, кесиптик ишке жараша болуусу)

- input-output specificity (сабактын башталышында окуучуга кесиптик маалымат берилиши, ал эми сабактын аягында окуучу ошол материалды өздөштүрүп кетиши)

Келечектеги адис өзүнүн тил билимин жакшы өздөштүрүп замандын шартына, жашоо-тиричиликтин өзгөрүшүнө ылайык болуш үчүн анын жеке инсандык суроо-талабына чоң маани бериш керек б.а. жекече окутуу методикасы жогорку орунга чыгат. Мисалга алсак “Мени Азиялык ишкерлер менен сүйлөшүүгө үйрөтүңүз”, “Мага заманбап техникалык каражаттар жөнүндөгү конференцияга даярданууга жардам бериңиз” же болбосо “Эл аралык спорттук мелдеште калыстык кылууга англис тили керек” деген сыяктуу өтүнүктөр абдан көп. Ушундай учурларда автономиялык окутуу (learner autonomy) же жекече окутуу методикасына өтөбүз. Мындай маселелерди чечүүдө мугалим менен окуучу теңме-тең өнөктөш болушат, анткени тил үйрөнүүчү өзүнүн кесибин жакшы билет, ал эми мугалим анын жардамы менен кесиптик тилдин өзгөчөлүктөрүн англис тилинде бере алат.

Сабактын тематикалары да ар түрдүү болот. Мисалы инженерлер үчүн техникалык котормолор, журналисттер үчүн чет тилиндеги текстин кесиптик мааниси, менеджерлер үчүн кесиптик презентация жасоо, секретарь-референттер үчүн эл аралык ишкердик кат жазуу, үй-бүлөлүк дарыгер үчүн медициналык кызмат көрсөтүү ж.б. толгон-токой кесиптик иш-аракеттерге өз-өзүнчө талап кылынган терминдер менен тексттер, диалог монологдор иштелип чыгыш керек.

Булардан башка да токтоло кетчү жагдай бул ишкерлер чөйрөсүндөгү эл аралык мамилелердин социалдык жана маданий жагын эске алуу. Эки тараптуу жолугушууларда, келишим түзүүдө ж.б. ар кандай кесиптик иш-чараларда англис тилин билип эле калбастан ошол экинчи тараптын каада-салтына, жүрүм-турум маданиятына жараша сөз сүйлөөнү үйрөнүү керек. Мисалы Шариат мыйзамынын таасиринде тарбияланган юрист менен Европалык юристин айрымасы абдан чоң. Ал эмес катардагы сантехниктин иши да турмуш-тиричилик маданияты жагынан, аспаптардын түрлөрүнөн, жасалган иштин сапатынан жана акы төлөөдөн өзгөчөлөнүп турат. Ошондуктан башка мамлекетке ишке кетип жаткан же эл аралык өндүрүштө иштей турган тил үйрөнүүчүлөргө ошол экинчи тараптын шартына ылайык сүйлөшүүгө даярдоо керек.

Жыйырманчы кылымдын экинчи жарымынан баштап салттуу түрдө окутулган “жалпы англис тили” (general English) методикасына акырындык менен кесиптик тилди б.а. бир максатты көздөгөн тилди үйрөтүү (English for Real Purposes - ERP)

кошула баштаган. Ал эми Кыргызстан өз алдынча эгемендүүлүккө ээ болгондон бери кесиптик англис тили бирден-бир керектүү предмет катарында окутулуп келе жатат. Замандын талабына ылайык дүйнөнүн булуң-бурчтарында иштеп жаткан кыргыз жарандарына кесиптик англис тили жуткан абадай, ичкен суудай эле керек. Жаш курагына карабастан тандаган кесибине жараша англис тилин үйрөнөм деген жарандардын саны арбын. Булардын арасында элет жеринде жашаган каалоочулар үчүн кыргыз-англис жана англис-кыргыз вариантындагы усулдук колдонмолор, кол китепчелери жокко эсе. Эне тили аркылуу интернет ресурстары менен чет тилин үйрөнүү да чоң маселе жаратат. Ушул жагдайларды эске алып кесиптик англис тилин окутууда кыргыз тилинде усулдук китептерди жазып чыгарсак мугалимдерге да, тил үйрөнүүчүлөргө да чоң жардам болмокчу.

Жалпысынан алганда кесиптик англис тилин окутуу эл аралык масштабдагы актуалдуу жана

комплекстүү чечиле турган маселелердин бирине кирет. Бул жерде мугалимдин ролу айтпаса да түшүнүктүү. Өзүнүн окуучуларынын ийгилигин көргүсү келген мугалим жаны технологиялар менен иш алып барып, тил үйрөнүүчүнүн кызыкчылыгын жогору койсо каалаган максатына жетет деп ойлойбуз. Ар бир адис өз кесибинде алдынкы катарда болуп, атаандаштарын жеңип чыккысы келет эмеспи. Эгерде мындай адистердин саны көбөйсө өлкөнүн экономикасынын жогоруларына шек жок.

Адабияттар:

1. Teaching ESP: Best Practices . Moscow, 2012.
2. Hutchinson T. English for Specific Purposes.– Cambridge University Press 1987.
3. Минаева Л.В. и др. Преподавание английского языка для специальных целей: теория и практика М.: Унив. гуманитар. Лицей, 1997.
4. Интернет ресурстары

Рецензент: к.филол.н., доцент Чокморова А.М.